

CHILEI KANTÁTA

Fakó tájban, vézna fakeresztek közt egy asszony figyel, mozdul, járkel izgatottan. Sziréna bűgása, tömeg kiabáló hangjai, meghatározhatatlan láрма szűrődik ide messziről. Lassan szánja rá magát a kamera, hogy eltávolodjék a *hangzó* eseményektől magát tétovázva távoltartó, magányos nőtől, s megmutassa a sivár tájban lármásan közeledő embereket: a sztrájkolókat. S a *gépmozgással* egyidejűleg — tehát „velünk együtt” — a magányos asszony is megindul a tömeg felé: a gyülekező sokaság őt is magához vonzza.

Ezzel a képsorral indul Humberto Solás új filmje, a *Chilei kantáta*. Megragadó, egy bizonyos realista stílust intonáló képsor; biztos mesterségbeli tudásról tanúskodik: a feszültségkeltésnek nem csupán rutinos, de tartalmilag tökéletesen indokolt megvalósítása ez az expozíció. Ám csakhamar kiderül, hogy a realista történetészvésnek csupán elemeit találhatjuk a neves kupai rendező munkájában.

Az észak-chilei pampa salétrombányászai gyűlésen határozzák el, hogy nem hajolnak meg az angol

bányatulajdonosok akarata előtt, bevonulnak Iquiquebe, s az ottani gyári munkások támogatásával folytatják sztrájkjukat. A városban sikertelen békítő tárgyalást folytatnak munkálatóikkal a polgármesteri hivatalban, majd a hatalom elhatározza, hogy katonai erővel vet véget a megmozdulásnak. Így kerül sor a Santa Maria de Iquique-i vérfürdőre, amelyet 1907 óta napjainkig számos irodalmi, zenei, színházi s immár mozi-alkotás is tárgyául választott. (Solás filmjével egyidejűleg, Mexikóban forgatta ugyanerről új filmjét a chilei Miguel Littin is, *Feljegyzések Marusiaból* címmel.)

Ez a történet magában véve még részletdús emberábrázolásra, feszült-

séggel terhes, izgalmas cselekményszövésre is módot adna; Humberto Solás azonban nem ezt az utat választotta, nem abban az irányban vezette tovább filmjét, amelyet kijelölt magának műve első jelenetében. Mert mindjárt a második jelenet, a rögtönzött gyűlés a salétrombánya barakk irodaépületei előtt, — már egészen más szemléletmódról árulkodik. Ez az epizód, amely egyebek közt arra volna hivatott, hogy a film későbbi főszereplőit bemutassa, csupán arcukat, külső megjelenésüket képes elénk tárni e hősöknek — Ruiznak, a sztrájk szervezőjének, akit a máskülönbben nagyszerű chilei színész, Nelson Villagra alakít; a hevesvérű, önzetlen lelkesedés-

Jelenet a filmből

től égő Eliasnak (Eric Heresman) és a magányos asszonyt játszó Shenda Románnak —, mert szavaik: hévvel mondott, mégis kopogó frázisok. A film már ezen a ponton átvált a politikai töltésű drámából — a politikai jelszavak illusztrációjává.

S aztán már szinte törvényszerű, hogy az illusztráció „vonalán” haladjon is tovább. Azok a jelenetek, amelyek jelenidőben (1907-ben) játszódnak, egytől egyig megmaradnak eme első gyűlésnek a művészi szintjén: a forgatókönyvíró-rendező mellőzi a részletgazdag emberábrázolást, s markánsan csak a politikai tanulságokra összpontosító cselekményvezetéssel él. Emiatt maga a cselekmény is alaposan meggyérül: majd-hogynem csupán annyi valóságos jelenetből áll, mint ahány mondatban és mellékmondatban összefoglaltuk az imént az alapjául szolgáló történelmi eseményt! Ez pedig — így előadva — mindössze egy kisfilm cselekménye lehetne.

Solás filmje viszont csaknem két teljes óra hosszat tart. Éspedig amiatt, hogy a valóságos és egyben realista ábrázolást kívánó, jelenidejű cselekményt mindössze afféle keretjátéknak tekinti az író-rendező; keretnek egy színés, illusztratív történelmi revühöz, amely olyasfajta eszközökkel próbálja *jelképezni* (minden ízében szimbolikus kíván lenni ez az előadásmód) az épp adott történelmi eseményt „mélyebb értelmét”, mint amilyenekkel a húszas és a harmincas években a munkásszínházok, avantgarde színpadok, szavalókórusok és mozgásművészeti társulások próbálták nálunk is közelebb vinni a világorradalom sematikus elképzelt törvényszerűségeit a baloldali érzelmű közönséghez. Mindez színés fényű — piros, kék, sárga, zöld — reflektorokkal, illusztratívan túlzó pantomimmal.

De ugyanakkor: remek zenével (a nagyszerű Leo Brower, csaknem minden kubai film zeneszerzője ezúttal is bámulatos invenciójáról, kiemérhetetlennek látszó tehetségéről tett tanúbizonyságot) és javarészt már klasszikusnak nevezhető verszövegekkel kísérve. A kísérőszövegek kisebb részt Volodia Teitelboim (azonos a chilei kommunista párt ismert vezetőjével, a volt szenátorral s

— nem mellesleg — regényíróval), nagyobb részt Pablo Neruda és Violeta Parra műveiből vették. Nerudát nem keli nálunk sem bemutatni. Violeta Parra azonban még kevéssé ismert. Röviden annyit róla: költő, festő, népénekes volt (öngyilkossággal vetett véget életének még a Népi Egység hatalomra jutása előtt), nincs még egy alkotója Chilének a XX. században, akit annyira szívébe fogadott volna a nép, mint őt. A filmben fölidézt dalainak, természetesen, zenéjét is ő szerlette. (Dobos Éva magyar fordításában is könnyen megkülönböztethetők Neruda és Parra szövegei: az utóbbiak — mint például a híres Manuel Rodríguez-dal — hangsúlyos ritmikájukkal, kötött ütemezésükkel a világ minden táján hasonló építkezésű dalforma nyilvánvaló, első hallásra fölismerhető változatai).

A revű-betétek egyébiránt fölölelik Chile történelmének csaknem minden nevezetes fordulóját, eseményét — Pedro de Valdivia hódításától, Lautaro, Caupolicán (a beható európaiaktól araukáknak elnevezett mapuce indiánok vezére) harcain, Manuel Rodríguez gerilla-küzdelméin és az O'Higgins, San Martín vezetete spanyolelles fölszabadító háborún át a salétrommezők birtoklásáért kirobbant csendes-óceáni háborúig, az angol tőkebehatolásáig, Balmaceda elnök demokratikus kísérletéig... s végül, meglepő módon, de sajnos, addigra már nem váratlanul, az iquiquei vérengzést hirtelen az Allende-kormányt megdöntő gerillák terrorjába fordító rendezői ötlettel: a mai korig. A Népi Egység éltetésével, az összefogás szükségének hangsúlyozásával ér véget a film.

Nem hihető, hogy a szemléleti s a művészi módszert is átható materialista történetiség, amely kívánalom minden politikát érintő műalkotásban is, a történelem-illusztrálás útján elérhető volna. Humberto Solás tehetséges kísérlete (amihez még hozzá érdemes fűznünk: nem is első ilyen kísérlete, hiszen egy korábbi filmjében hasonlóképpen — ott a néptáncosok nyelvén kifejezve — próbálta meg egy nagyszabású filmrevűben Haiti egész történelmét összefoglalni) — erről győz meg bennünket.

CSALA KÁROLY